

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญมากต่อประเทศไทย เพราะรายได้จากการท่องเที่ยวในแต่ละปีนั้นเป็นรายได้หลักของประเทศไทย และเป็นรายได้อันดับต้น ๆ ของประเทศไทย โดยเทียบกับรายได้จากสินค้าส่งออกหลักในหลายปีที่ผ่านมา ทำให้ประเทศไทยมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และส่งผลให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น จากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่มากมายเหล่านี้ จึงทำให้มีการขยายตัวของการลงทุนในภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจที่พัก ธุรกิจคมนาคมขนส่ง ธุรกิจบริการด้านต่าง ๆ ตลอดจนธุรกิจที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น ธุรกิจในการเกษตรกรรมที่ผลิตสินค้าเพื่อขายแก่ธุรกิจการท่องเที่ยวต่าง ๆ นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้เล็งเห็นความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดการจ้างงาน และช่วยลดปัญหาความยากจน ดังนั้น รัฐบาลและหน่วยงานต่าง ๆ จึงเข้ามาสนับสนุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวมากขึ้น การออกกฎ ระเบียบ มาตรการต่าง ๆ เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ เพื่อให้การท่องเที่ยวมีการพัฒนาที่ยั่งยืน และการสนับสนุนให้มีการพัฒนาสถานที่ต่าง ๆ ที่มีศักยภาพ และความเหมาะสมในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ พร้อมทั้งปรับปรุงและเพิ่มศักยภาพแก่แหล่งท่องเที่ยวเดิมให้มากยิ่งขึ้น

พื้นที่ภายใต้โครงการหลวงนั้นนับได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการส่งเสริมเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่เดิมโครงการหลวงได้กำเนิดขึ้น เป็นโครงการส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่มีความมุ่งหวังต่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการประกอบอาชีพของชาวเขาที่อยู่ในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย หน่วยงานของรัฐ ทั้งมหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษา โครงการวิจัยของกระทรวง และกรมกองต่าง ๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้ชาวเขาที่อาศัยอยู่บนดอยสูงปลูกพืชพันธุ์ที่มีถิ่นกำเนิดจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งหลายประเภท อาทิ พืชผัก ไม้ดอกไม้ประดับ ไม้ผล และพืชสมุนไพร นอกจากนี้คณะผู้วิจัยจากหลายสถาบัน ยังได้ร่วมมือศึกษาค้นคว้าวิจัยหาพันธุ์พืชผักเมืองหนาว และเทคโนโลยีการผลิต ให้สอดคล้องเข้ากันได้กับสภาพภูมิอากาศบนภูเขาสูงทางภาคเหนือของไทย เพื่อนำเอาผลงานวิจัยที่มีประสิทธิภาพที่ได้มาเผยแพร่ ให้เกษตรกรทั้งบนภูเขา

และในพื้นที่ราบมาทดลองปลูก เมื่อได้ผลเป็นที่น่าพอใจ จึงนำออกส่งเสริมพัฒนาให้ปลูกเพื่อเป็นอาชีพและมีรายได้ทดแทนการปลูกฝิ่น และนำผลผลิตที่ปลูกได้ออกจำหน่ายในนามโครงการหลวง ภายใต้สัญลักษณ์ตรา “คอยคำ” ปัจจุบันโครงการหลวงมีหน่วยงานแบ่งเป็นศูนย์พัฒนา 33 แห่ง และสถานีวิจัย 4 แห่ง

ในปี พ.ศ. 2545 รัฐบาลได้กำหนดแผนแม่บทศูนย์พัฒนาโครงการหลวงระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2545-2549) และได้จัดสรรงบประมาณในการส่งเสริมพัฒนาโครงการหลวงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีความพร้อม เพื่อให้สามารถนำไปสู่การสร้างรายได้ จากการบริการด้านการท่องเที่ยวภายในประเทศ และสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนจากฐานรายได้ด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและชัดเจน โดยส่วนหนึ่งต้องการให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสโครงการหลวง การเกษตรบนที่สูง สิ่งแวดล้อมพืชพรรณธรรมชาติ สัมผัสวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ โดยมีการสนับสนุนกิจกรรมชุมชนในพื้นที่โครงการหลวงให้มีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว สามารถสร้างรายได้จากการบริการและการจำหน่ายผลผลิตในท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งก่อให้เกิดการจ้างงานต่อเนื่องจากการดูแลสถานที่อีกด้วย ซึ่งส่งผลให้ลดการเคลื่อนย้ายแรงงานออกนอกชุมชน และเกิดความยั่งยืนในการดำเนินงานการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก ได้ถูกจัดตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2523 เพื่อป้องกันไม่ให้นักท่องเที่ยวกรุกตัดไม้ทำลายป่า โดยตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ตำบลปิงโค้ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ บนกิโหลเมตรที่ 95 ถนนสายเชียงใหม่-ฝาง ครอบคลุมพื้นที่ 14.35 ตารางกิโลเมตร จัดอยู่ในลุ่มน้ำย่อยห้วยลึก ซึ่งเป็นลุ่มน้ำย่อยของกลุ่มน้ำแม่ปิง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก ให้ความช่วยเหลือและพัฒนาประชาชนในพื้นที่รวมทั้งสิ้น 4 กลุ่มบ้านประกอบด้วย กลุ่มบ้านคนเมืองห้วยลึก มีประชากร 374 คน กลุ่มบ้านกะเหรี่ยงห้วยลึก มีประชากร 44 คน กลุ่มบ้านม้งพัฒนาห้วยลึก มีประชากร 944 คน และกลุ่มบ้านหนองเต่า มีประชากร 234 คน รวมทั้งสิ้น 391 ครัวเรือน ปี พ.ศ. 2545 – 2546 ศูนย์ฯ ได้รับการลงทุนให้มีการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวในเขตรับผิดชอบ จำนวนทั้งสิ้น 5,306,192 บาท โดยมุ่งหวังให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของโครงการหลวง ซึ่งคาดว่าจะทำให้มีรายได้จากนักท่องเที่ยว จากการประกอบอาชีพของคนนำทาง ให้เช่าที่พัก จำหน่ายอาหารผลิตภัณฑ์แปรรูป ผลิตภัณฑ์งานฝีมือ และจากการที่นักท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่นานขึ้น

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง ได้ถูกจัดตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2528 เพื่อลดการปลูกพืชเสพติดโดยตั้งอยู่หมู่ที่ 12 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ครอบคลุมพื้นที่ 46.88 ตารางกิโลเมตร ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง ให้ความช่วยเหลือและพัฒนาประชาชนในพื้นที่รวมทั้งสิ้น 7 กลุ่มบ้านประกอบด้วย กลุ่มบ้านปากกล้วย มีประชากร 218 คน กลุ่มบ้านโป่งลมแรงมี

ประชากร 184 คน กลุ่มบ้านขุนแม่วากมีประชากร 252 คน กลุ่มบ้านขุนวางมีประชากร 664 คน กลุ่มบ้านโป่งน้อยเก่ามีประชากร 70 คน กลุ่มบ้านโป่งน้อยใหม่ มีประชากร 125 คน และกลุ่มบ้านห้วยยาวมีประชากร 120 คน รวมทั้งสิ้น 272 ครัวเรือน ปี พ.ศ. 2545 – 2546 ศูนย์ฯได้รับการลงทุนให้มีการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวในเขตรับผิดชอบ จำนวนทั้งสิ้น 13,510,144 ล้านบาท โดยมุ่งหวังให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของโครงการหลวง ซึ่งคาดว่าจะทำให้มีรายได้จากนักท่องเที่ยว จากการประกอบอาชีพของคนนำทาง ให้เช่าที่พักจำหน่ายอาหาร ผลิตภัณฑ์แปรรูป ผลิตภัณฑ์งานฝีมือ และจากการที่นักท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่นานขึ้น

จากการดำเนินการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง อาจส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิต การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต การประกอบอาชีพและรายได้ของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่โครงการหลวงได้ การส่งเสริมพื้นที่หนึ่งให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ผลประโยชน์ที่ได้รับคุ้มกับผลเสียที่เกิดขึ้นหรือไม่ โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยในพื้นที่นั้น ทั้งนี้เพราะผลเสียที่เกิดจากการท่องเที่ยวมีมากมาย ได้แก่ 1) ปัญหาการทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 2) ปัญหาทางสังคม เช่น การค้าประเวณี ที่มีมากในสถานที่ท่องเที่ยว 3) ปัญหาความเสื่อมสลายในวัฒนธรรม – ประเพณี เช่น การนำวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ มาแลกเปลี่ยนกับเงินตรา ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนรุ่นต่อไป 4) ปัญหาการกระจุกตัวของรายได้ และปัญหาการแก่งแย่งทรัพยากรและปัจจัยการผลิต (สุวิทย์ นามแสง, 2536) ดังนั้นในการส่งเสริมพื้นที่ใดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวนั้น จะต้องพิจารณาให้รอบคอบระหว่างผลประโยชน์ที่จะได้รับ กับผลเสียที่จะเกิดขึ้นว่าผลทางด้านใดจะมากกว่ากัน

จากที่กล่าวมา ทำให้ผู้ศึกษาตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ที่จัดตั้งเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้ได้เลือกศึกษา พื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก และโครงการหลวงขุนวาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ถูกพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวตามแผนแม่บทศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ระยะ 5 ปี

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาถึงผลกระทบที่มีต่อประชาชนบริเวณหมู่บ้านภายใต้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง อำเภอแม่วาก จังหวัดเชียงใหม่ ที่เกิดจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้

- 1) ศึกษาผลกระทบที่มีต่อประชาชนบริเวณหมู่บ้านภายใต้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึกและศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง
- 2) ศึกษาถึงความพึงพอใจของประชาชนบริเวณหมู่บ้านภายใต้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง ต่อการพัฒนาโครงการหลวงเป็นแหล่งท่องเที่ยว
- 3) ศึกษาเปรียบเทียบผลสำเร็จของการดำเนินโครงการ ฯ ระหว่างศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง

1.3 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

จากวัตถุประสงค์ของการศึกษาเราสามารถสรุปประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับดังนี้

- 1) เพื่อทราบถึงผลกระทบที่มีต่อประชาชนบริเวณหมู่บ้านภายใต้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง
- 2) เพื่อทราบถึงความพึงพอใจของประชาชนบริเวณหมู่บ้านภายใต้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง ในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว
- 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับประชาชนบริเวณหมู่บ้านภายใต้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง
- 4) เพื่อเป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายการจัดตั้งสถานที่ท่องเที่ยว และการส่งเสริมการท่องเที่ยวในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอื่น ๆ ต่อไป
- 5) เพื่อเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของหามาตรการเพิ่มรายได้ในการท่องเที่ยวให้แก่ชุมชน

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเฉพาะผลกระทบจากโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีต่อรายได้ ทัศนคติ และวิถีชีวิตของประชาชนในหมู่บ้านบริวาร การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 226 ครั้วเรือน โดยเป็นประชาชนในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึกจำนวน 137 ครั้วเรือน และศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวางจำนวน 89 ครั้วเรือน ซึ่งได้เก็บข้อมูลในช่วงเวลา ตุลาคม พ.ศ. 2548 ถึง มกราคม พ.ศ. 2549

